

ICCET'21 CAPPADOCIA

ULUSLARARASI KAPADOKYA SALGIN DÖNEMLERİ KONGRESİ

Bildiriler Kitabı

31 Mayıs-3 Haziran 2021

INTERNATIONAL CAPPADOCIA CONGRESS OF EPIDEMIC TIMES

Book of Proceedings

31 May-3 June 2021

Editörler/Editors:

Gamze Turgaylı Zengin - Dilek Hande Esen - Mehmet Serkan Demirci
Mehmet Yaşar Sönmez - Merve Özdemir

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

Uluslararası Kapadokya Salgın Dönemleri Kongresi

Bildiriler Kitabı
31 Mayıs-3 Haziran 2021

International Cappadocia Congress of Epidemic Times

Book of Proceedings
31 May-3 June 2021

Editörler / Editors

Gamze Turgaylı Zengin

Dilek Hande Esen

Mehmet Serkan Demirci

Mehmet Yaşar Sönmez

Merve Özdemir

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ

2021

Kapadokya Üniversitesi Yayınları: 38
ISBN: 978-605-4448-18-0
DOI: <https://dx.doi.org/10.35250/kun/9786054448180>
URL: <https://hdl.handle.net/20.500.12695/1325>

© Ekim 2021

Uluslararası Kapadokya Salgın Dönemleri Kongresi: Bildiriler Kitabı
International Cappadocia Congress of Epidemic Times: Book of Proceedings

Editörler/Editors: Gamze Turgaylı Zengin & Dilek Hande Esen & Mehmet Serkan Demirci & Mehmet Yaşar Sönmez & Merve Özdemir

© Copyright, 2021, KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
Sertifika No: 43348

Bu eser [Creative Commons “BY-NC-SA” \(Atf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş\) Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) ile lisanslanmıştır.

Kapak Tasarım: Nazile Arda Çakır
Sayfa Tasarım: Adem Şenel

Bu kitap, “Uluslararası Kapadokya Salgın Dönemleri Kongresi” organizasyonu kapsamında yayımlanmıştır. Bu kitapta yayımlanan tüm bildirilerin içeriklerinden yazarları sorumludur.

This book has been published under “International Cappadocia Congress of Epidemic Times”. Authors are responsible for the content of their proceedings published in this book.

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ

50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir
yayinevi@kapadokya.edu.tr
kapadokyayayinlari.kapadokya.edu.tr
0(384) 353 5009
www.kapadokya.edu.tr

Uluslararası Kapadokya Salgın Dönemleri Kongresi

Bildiriler Kitabı
31 Mayıs-3 Haziran 2021

International Cappadocia Congress of Epidemic Times

Book of Proceedings
31 May-3 June 2021

Editörler / Editors

Gamze Turgaylı Zengin

Dilek Hande Esen

Mehmet Serkan Demirci

Mehmet Yaşar Sönmez

Merve Özdemir

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ

2021

1957-1958 ASYA GRİBİ SALGINI DÖNEMİNDE TÜRKİYE

TURKEY IN 1957-1958 ASIAN FLU EPIDEMIC PERIOD

Enes ÖZ

*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacıbektaş Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu,
Türkiye, enesoz@nevsehir.edu.tr*

ÖZET

Çalışmamızda 1957-1958 yılları arasında tüm dünyayı etkileyen ve milyonlarca insanın ölümüne sebep olan Asya gribi salgını dönemine Türkiye penceresinden bakılmıştır. Konumuzu kapsayan yıllarda salgının Türkiye'ye etkileri, salgına karşı ülke çapında alınan tedbirleri ve kamuoyunun düşüncelerini ortaya koymak temel argümanımız olmuştur.

Olayın geçtiği döneme ait belge ve bulgular ile ikinci elden kaynaklar incelenmiş, ulaşılan belgeler tasnif, tahlil, tenkit ve sentez sıralamasından geçirilerek çalışma konusu ele alınmıştır. Konu ile ilgili resmi makamların açıklamaları ve basın kuruluşlarının yayınlarından yararlanılmıştır. Özellikle gazetelerin taranması sonucu elde edilen bulgular sayesinde, Türk kamuoyunda konu üzerindeki değerlendirmelere ulaşılmıştır.

1957-1958 yıllarında etkili olan Asya gribi, Çin kaynaklı bir influenza pandemisi olmuştur. Hastalık önce Uzak Doğu, daha sonrasında ise Avustralya, Amerika ve Avrupa kıtalarına yayılmıştır. Salgının yayılmasının ardından Türkiye'ye sirayetinin önlenmesi için Sağlık Bakanlığı bir takım tedbirleri içeren genelge yayınlamıştır. Ayrıca Sahil Sıhhiye Umum Müdürlüğü tarafından liman ve hava meydanlarındaki ekiplere takviye yapılmış, salgın haberlerinin alındığı günden itibaren Asya'dan gelen uçuşlarda sıkı tedbirler alınarak ateş ölçümleri yapılmıştır. Salgının Türkiye'de görülmesi riskini en aza indirmek amacı ile hacıdan gelen Türk vatandaşlarının sıkı muayeneden geçirilme işlemi gerçekleştirilmiştir. Alınan tedbire rağmen grip salgını Türkiye'ye giriş yapmış ve çeşitli illerde görülmeye başlamıştır.

Bu durum sonrasında Dünya Sağlık Örgütü tarafından duyurulan, hastalığın belirtileri ve tedavi şekilleri ile ilgili bilgiler sık sık halk ile paylaşılmıştır. Salgının yayılması sonrası Asya gribine karşı aşılama çalışmaları başlatılmış, Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü tarafından Singapur'dan getirilmiş olan aşı tatbik edilmiştir. Bu dönemde yayın yapan basın kuruluşları da virüs ile ilgili haberlere geniş yer ayırmış ayrıca salgın ile ilgili komplo teorileri de gündeme getirilerek gribin Kızıl Çin veya Sovyetler Birliği tarafından saçılmış olabileceği yazıları kaleme alınmıştır. Çalışmamızda genel itibari ile salgın döneminde Türkiye'nin aldığı tedbirler, hastalığın ülkeye etkileri, basına yansıyan Asya gribi haberleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Asya gribi, Salgın, Virüs, Türkiye

ABSTRACT

In our study, the period of Asian flu epidemic that affected the world between 1957-1958 and killed millions of people was looked at from the perspective of Turkey. In the years covering our subject, the effects of the epidemic on Turkey, the measures taken against the epidemic throughout the country and opinions of the public have been our main argument.

Documents and findings from the period of the incident and second-hand sources were examined, the documents obtained were classified, analysed, criticized and synthesized and the subject of the study was discussed. The statements of the official authorities and the publications of the media outlets were used. Especially, thanks to the findings obtained as a result of scanning the newspapers, the evaluations on the issue have been reached in the Turkish public opinion.

Asian flu, which was effective in 1957-1958, was an influenza pandemic originating in China. The disease spread first to the Far East and then to Australia, America and Europe. After the spread of the epidemic, the Ministry of Health issued a circular containing a number of measures in order to prevent its spread to Turkey. In addition, the General Directorate of Coastal Health has reinforced the teams at the ports and airports, since the day the news of the epidemic was received, fever measurements have been carried out by taking strict measures on flights from Asia. In order to minimize the risk of the epidemic being seen in Turkey, the process of strict examination of Turkish citizens from the pilgrim was carried out. Despite the precaution taken, the influenza epidemic has entered Turkey and started to be seen in various provinces. After this situation, information about the symptoms and treatment methods of the disease, announced by the World Health

Organization was frequently shared with the public. After the spread of the epidemic, vaccination efforts against Asian flu were initiated the vaccine, which was brought from Singapore by the Refik Saydam Sanitation Institute has been administered. Press organizations broadcasting during this period also gave a wide coverage to the news about the virus also conspiracy theories about the epidemic were also brought to the agenda, writing that the flu may have spread by Red China or the Soviet Union. In our study, it has been set forth in general terms that measures taken of Turkey during the epidemic period, effects of disease to the country, asian flu news reflected to the press.

Keywords: Asian Flu, Epidemic, Virus, Turkey

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren salgın hastalıklar etkili olmuş, bazıları bölgesel olurken bazıları da tüm dünyaya yayılmıştır. Salgınlardan yayılma hızında teknolojik ilerleme ile birlikte 19. yüzyıldan itibaren hızlı bir gelişim kaydeden ulaşım sektörü önemli bir katkı sağlamıştır. Kısa süre içerisinde hızla saçılım gösteren salgın hastalıklar, hazırlıksız bir şekilde yakalanan toplumların çeşitli biçimlerde etkilenmesine sebep olmuş, bu durum karşısında kendi halkını korumak isteyen ülkelerin de bir takım önlemler almasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu önlemler insanların gruplar halinde bir araya gelmesi ile oluşan bulaş zincirini kırmaya yönelik gerçekleşmiş, genellikle kısıtlamalar, sağlık tedbirlerinin arttırılması ve halkın bilinçlendirilmesi olarak kaydedilmiştir.

Tarihteki büyük salgınlardan Jüstinyen vebası, kara veba ve İspanyol gribi salgınları, en çok Doğu Akdeniz ile Orta Doğu bölgelerini etkilemiştir. Bu en büyük üç hastalığa ek olarak tüm dünyayı etkileyen salgın hastalıkların, Asya ve Avrupa arasında bir geçiş noktası olan Anadolu'ya giriş yapması her dönemde kolay olmuştur.

Dünya çapında 1-2 milyon civarında insanın ölümüne sebebiyet veren ve Cumhuriyetin ilan edilmesi sonrası Türkiye'yi etkileyen ilk büyük salgın Asya gribi salgını olmuştur. Çin'den başlayıp önce Avustralya ve Amerika kıtasına yayılan salgın, Orta Doğu bölgesi ve Avrupa kıtasına sıçramasıyla birlikte Türkiye'ye giriş yapmıştır. Bu cümleden olmak üzere salgın döneminde Türkiye'de ne gibi gelişmelerin yaşandığı, salgının toplumsal etkilerinin incelenmesi ve Türk kamuoyunda nasıl aktettiğinin yansıtılması çalışmamızın temelini teşkil etmiştir. Konumuzun zaman sınırlandırılması, salgının Türkiye'yi etkisi altına aldığı Temmuz-Ağustos 1957 ile Mayıs 1958 arası olarak belirlenmiştir.

2020 itibariyle başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19, pandemi şeklindeki salgınlara her daim hazırlıklı olunması gerekliliğini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu hazırlık yapılırken geçmişte yaşanmış büyük salgın dönemlerinde edinilen tecrübelerden hareket edilmesi en uygun yol olabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Asya gribi döneminde Türk kamuoyuna yansıyan gelişmeler, Covid-19 döneminde yansıyan gelişmelere benzerlik göstermektedir. Geçmiş salgın dönemlerinin araştırılması, bir salgın olduğunda yaşanabileceklerin tahmin edilmesi ve buna göre hareket edilmesi açısından önemlidir.

Asya Gribi Salgının Ortaya Çıkması ve Gelişimi

Bir hastalığın veya başka bir durumun yaygınlaşması ve birçok kimsele birden bulaşması durumu salgın olarak ifade edilmiştir. (Türkçe Sözlük, 1988: 1896) Pandemi ise dünya çapında veya geniş bir alanda meydana gelen, uluslararası sınırları aşan ve genellikle çok sayıda insanı etkileyen salgınlar olarak tanımlanmıştır. (Last, 2001: 131) Bu tanımdan hareket ile bir salgının pandemi olması durumu Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenmektedir. Virüslerin kişiden kişiye hızlı bir biçimde yayılması pandeminin esas kriterlerinden kabul edilmektedir.

1957-1958 Asya gribi, Guizhou-Çin kaynaklı bir infuluenza pandemisi olarak ortaya çıkmış ve tüm dünyaya yayılarak, (Türk vd., 2020: 621) yaklaşık 1-2 milyon insanın ölümüne sebep olmuştur. 1957 yılında başlayan Asya gribi salgını, 1918'de görülen İspanyol gribinin mutasyona uğramış hali olarak kabul edilmiş ve H2N2 virüsünden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Hastalığa yakalananların bir kısmında öksürük ve ateş gibi semptomlar gelişmiş, bir kısmında ise daha ağır komplikasyonlar görülmüştür. (Rogers, 2020) Virüs, başlangıçta deniz yollarından bulaşmış, daha sonrasında diğer ulaşım araçları da bulaşma hızını arttırmış ve pandemi yaklaşık 6 ay içerisinde neredeyse tüm dünyayı kaplamıştır. (Yoneyama ve Krishnamoorthy, 2010: 1) Salgının pandemiye dönüşmesi ile birlikte Dünya Sağlık Örgütü bilgilendirici açıklamalar paylaşırken, devletler de virüsü önlemeye yönelik tedbirler alma yoluna gitmiştir.

Bu hastalığa, dünya nüfusunun yaklaşık % 25-30'u yakalanmış ve ölüm oranının 4,000'de 1 olduğu tahmin edilen en yaygın salgınlardan biri olmuştur. (Yoneyama ve Krishnamoorthy, 2010: 1) Asya gribi salgını Şubat 1957 tarihinde Çin'de ortaya çıktıktan sonra, Avusturalya ve Güneydoğu Asya ülkelerine sirayet etmiş, Haziran ve Eylül aylarında Avrupa ve Güney Amerika kıtalarına ulaşmıştır. Avrupa'da ciddi etkiler oluşturan salgın dolayısıyla 1957

yılıının sonunda İngiltere’de 3.500 kişinin hayatını kaybettiği bildirilmiştir. Aynı yılın Temmuz ve Ağustos aylarında ABD’ye giriş yapan virüs, birkaç ay içerisinde özellikle çocuklar, yaşlılar ve hamileleri etkilemiştir. (Temel, 2012: 17) ABD’de 1957 yılının sonbahar aylarına gelindiğinde okulların açılıp açılmaması tartışmaları yapılmıştır. Kamuoyunda “1957 sonbaharında okullar açıldığında yeni virüs nasıl davranacak? Spekülasyon geniş bir yelpazeye yayılıyor...” ifadeleri kullanılmıştır. Okulların Eylül ayından itibaren açılması ile birlikte devamsızlık oranları artış göstermiş ve bazı okullarda % 30 ile % 50 seviyelerine ulaşmıştır. Ayrıca hastanelerde doluluğun çok yüksekliği, kliniklerin aşırı yoğun olduğu ve yetişilemeyecek çoklukta ambulans çağırıldığı kaydedilmiştir. (Henderson, 2013) Salgının etkilerini en ağır hisseden ülkelerden biri olan ABD’de Mart 1958’e kadar Asya gribinden 69.800 ölüm gerçekleşmiştir. (Temel, 2012: 17)

ABD’de yaşananlara benzer haberler diğer ülkelerden de gelmiştir. Japonya Tokyo’da salgın dolayısıyla 138 okulun kapatıldığı, Japon Refah Bakanlığı’na göre 500.000 çocuğun gripten etkilendiği bilgisi paylaşılmıştır. Fransız sağlık yetkililerinin havaalanlarda kontrolleri sıkılaştırdığı bildirilirken, Londra ve Bristol’daki İngiliz gemi mürettebatı arasında salgının yayıldığı, Hollanda, Hawaii ve San Francisco’dan da çok sayıda vaka haberlerinin geldiği paylaşılmıştır. (Mullally, 2020) Bu dönemde yabancı ülkelerin basın kuruluşlarına yansıyan haberler genel itibariyle salgın üzerine yapılan yayınlar olmuştur.

Tablo 1: Asya gribinin özellikleri

	Asya Gribi
Yıl	1957-1958
Çıkış bölgesi	Güney Çin
İnfluenza A virüs alt tipi (Hayvan genetik girişi/ rekombinasyon olayı)	H2N2 (Kuş)
Temel vaka üreme sayısı (R_0)	1,5
Tahmini vaka fatalite hızı	<%0,2
Dünya çapında atfedilen tahmini mortalite	1 milyon üzeri
Etkilenen yaş grupları	Tüm yaş grupları

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2019: 2

Tablo 1’de yer alan Asya gribi ile ilgili veriler ışığında tüm dünya çapında vefat sayısı tam olarak belirlenememiş olup en az 1 milyon olarak tahmin edilmiştir. Bunda vaka ve vefat rakamlarının günlük olarak bildirileceği bir organizasyon oluşturulmaması en önemli sebep olmuştur.

Asya gribinin ülkeleri etkilemeye başlaması ile ABD başta olmak üzere İngiltere ve İtalya hızlı bir aşı çalışması başlatmış, çalışmalarını Dünya Sağlık Örgütü yakından takip etmiştir. Washington'daki Ulusal Sağlık Enstitüsü'nde Amerikan ilaç üreticilerinin test edilmekte olan yeni ve yüksek etkili bir aşı geliştirdikleri bilgisi paylaşılmıştır. (Belfast Telegraph, 14 Haziran 1957, Mullally, 2020) Özellikle ABD'nin Asya gribine karşı ilk aşı çalışmaları, salgının yayılmasının hızlandığı ilk andan itibaren başlamıştır. Buna göre Amerikalı Mikrobiyolog Maurice Hilleman, salgının 1957 yılının sonbahar aylarında ABD'yi vurabileceğini düşünerek, Japonya'da bulunan gribe yakalanmış bir donanma askerinden virüs örneği almış ve üzerinde çalışmaya başlamıştır. Hilleman'ın ürettiği aşının virüs karşısında bir dereceye kadar etkili olması ile aşından 40 milyon doz civarında üretim yapılarak uygulanmaya başlanmış ve virüsün etkisi en aza indirilmeye çalışılmıştır. (Lina Zeldovich, 2020) Ancak bir süre sonra, geliştirilen aşıların Asya gribine karşı beklenenden daha az tesire sahip olduğu anlaşılmıştır. (Park City Daily News, 15 Ekim 1957) Zira bu aşı geliştirilse bile bağışıklık oluşturmak için normalden daha fazla aşıya ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Netice itibarıyla Asya gribine karşı daha yüksek miktarda hızlı bir aşı geliştirilmesi ve bu gribin yol açtığı enfeksiyonları tedavi etmek için antibiyotiklerin mevcut olması, virüsün (Rogers, 2020) 1958 yılının son ayları itibarıyla etkilerinin azalarak atlatılmasına sebep olmuştur.

Asya Gribi Döneminde Türkiye

Asya gribinin Türkiye'de görülmesinden önce virüsün korkusu ülkeye giriş yapmış ve kamuyonda konu sık sık gündeme getirilmiştir. Özellikle Haziran 1957 tarihinden itibaren olmak üzere dünyadaki grip vakaları ile ilgili "Filipinde gripten 140 kişi öldü", "Japonya'da grip 180 bin kişiyi yatağa düşürdü", "Öldürücü grip salgını" başlıkları ile gün aşırı haberler yapılmıştır. (Cumhuriyet, 27 Mayıs, 3 Haziran, 5 Haziran 1957) Bu günlerde uzmanlar grip salgınından nasıl korunulacağı ile ilgili halkı bilinçlendirme yoluna gitmiştir. Bu uzmanlardan birisi olan Dr. S. Recep Doksat, 6 Haziran 1957 tarihli "Grip nedir ve nasıl korunulur?" başlıklı gazete yazısı kaleme almıştır. Dr. Doksat herkesin bir telaş içerisinde olduğunu, Uzak Doğu'dan bir grip dalgasının Türkiye'ye doğru geldiğini ve paçavra hastalığı, İspanyol nezlesi, enfluenza, çapıtçı nezle-i müstevliye gibi çeşitli adlar aldığını bildirmiştir. Doksat ayrıca vaktiyle dünyada ve Türkiye'de hafızalardan henüz silinmeyen salgınlar gerçekleştiğini dile getirerek, haklı endişe içerisinde bulunan okurlara bilgi vermek için bir yazı kaleme aldığını ifade etmiştir. Dr. Doksat

tanımlama ve ilmi bilgiler verdikten sonra hastalığın kuluçka süresinin birkaç saatten 4 güne kadar değiştiğini, titreme, ateş, nezle ile başlayacağını, vücudun bağışıklığının güçlü tutularak hastalık belirtisi gösteren kişilere yaklaşılmamasının, kalabalık yerlerin dezenfekte edilmesinin en doğru tedbir olacağını ifade etmiştir. Dr. Doksat bir başka yazısında Asya gribini ayrıntılı bir şekilde ele almış ve bu gribin yeni tip virüs olduğunu, yaşlılar, hamileler ve çocuklarda daha çok etkili olduğunu, gribin insandan insana bulaştığını, 5-10 gün zarfında atlatılacağını bildirmiştir. Doksat, bol bol C vitamini almak suretiyle gripten korunulabileceğini söylemiştir. (Doksat, 6 Haziran 1957, 2., 29 Ağustos 1957, 2.)

Salgının hızla yayılması sonrası virüsün Türkiye'ye sıçrama ihtimaline karşı Sağlık Müdürlüğü'ndeki ilgililer "*Münferit vakalar olarak esasen her zaman rastlanan bu hastalık, daha ziyade mukavemetini kaybetmiş vücutlarda kendini hissettirir*" açıklamasını yapmışlardır. Yetkililer ayrıca böyle bir hastalığın Türkiye'de görülmesi halinde Sağlık Bakanlığı'nın gerekli tedbirleri alacağını ifade etmişlerdir. (Milliyet, 5 Haziran 1957) Konu ile ilgili açıklama yapan, 1955-1957 arası görevde bulunan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Nafiz Körez, "*Memleketimiz için endişeye mucip bir hal yoktur*" diyerek, grip epidemisinin seyrinin bakanlıkça yakından takip edildiğini, bugüne kadar ülkenin herhangi bir bölgesinden grip ihbarı gelmediğini ve bakanlığın olası vakalara karşı teyakkuzda olduğunu aktarmıştır. Bu açıklamalar sonrası Türkiye, Haziran 1957 tarihinden itibaren havalimanlarında tedbir alma yoluna gitmiştir. Yeşilköy Havalimanı'nda gelen yolcuların ateş ölçümleri yapılarak, riskli görülen kişiler tedavi altına alınmaya başlanmıştır. (Cumhuriyet, 8 Haziran 1957) Bu dönemde açıklamada bulunan yetkililerden biri de İstanbul Valisi Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay olmuştur. Gökay, "*Grip hastalığıdır. Güneşe dayanamaz. Bundan sonra Uzak Şark'ta önleneceğini ümit ederim*" ifadelerini kullanmıştır. Buradan birkaç gün sonra tekrardan açıklama yapan Vali Gökay, "*Böyle bir salgın memleketimizi tehdit etmemektedir. Biz her zamanki normal tedbirlerimize devam ediyoruz*" demiştir. Aynı anda Hudut ve Sahiller Genel Müdürlüğü tarafından da bir açıklama yapılarak yurt dışından gelen deniz ve uçak yolcularının kontrollerinin sürekli olarak gerçekleştirildiği, bugüne kadar herhangi bir vakaya rastlanılmadığı bildirilmiştir. Vakaların artış gösterdiği ülkelerin mesafelerinin Türkiye'ye git gide yaklaşması ile Sağlık Bakanlığı bir genelge yayınlamış, bu doğrultuda liman ve hava meydanlarındaki ekiplere takviyeler gerçekleştirilerek, Asya ülkelerinden gelen yolcular sıkı bir denetime tabi tutulmuştur. (Milliyet, 11 Haziran, 14 Temmuz 1957)

1957 yılının Haziran sonu ve Temmuz ortaları itibariyle Asya gribi Avrupa kıtasında ve Türkiye'nin sınır komşuları olan İran, Irak, Suriye ve bölge ülkelerinden Ürdün'de görülmeye başlamıştır. Salgın neticesinde Suriye'de bir çok kişinin gribe yakalandığı ve hayatın felce uğradığı, Bağdat'tan gelen haberler uyarınca da Irak'ta salgının yayılım hızını düşürebilmek için okul ve sinemaların kapatıldığı bilgisi paylaşılmıştır. (Cumhuriyet, 18 Temmuz 1957)

Sınır komşularında salgının görüldüğü aynı günlerde Türkiye'ye virüsün girmesi kaçınılmaz olmuştur. Zira Türkiye-Suriye sınırı üzerinden gerçekleştirilen kapsamlı ticaret ve Türkiye-İran arasındaki ana yol hattı boyunca yoğun trafik, hastalığın sirayet etmesindeki en önemli etkenler olmuştur. Özellikle hava, deniz ve kara yolu ile komşu ülkelerden taşınan salgın, Temmuz-Ağustos 1957 tarihinden itibaren de Türkiye'de görülmeye başlamıştır. (Bulletin, WHO, 1959, 494) Asya gribinin korkunç bir şekilde yayıldığı ve Türkiye'de ilk kez görüldüğü haberi 18 Temmuz 1957 tarihinde çıkmış, virüse İskenderun'da rastlanmıştır. (Havadis, Milliyet, 18 Temmuz 1957) Bunun üzerine Ankara'dan iki uzman, vaka haberlerinin geldiği güneydoğu sınırında bulunan şehirlerdeki durumu incelemek ve araştırma için serum örnekleri toplamak üzere bölgeye gelmiştir. Alınan örnekler, hava yoluyla Refik Saydam Hıfzısıhha Enstitüsü'ndeki grip merkezine iletilmiştir. (Bulletin, WHO, 1959, 494)

Ayrıca aynı tarihlerde Hicaz'dan gelecek Türk hacılarda da Asya gribi salgınının görülebileceği endişesinden dolayı kara ve hava yolu ile gelecek hacıların sıkı bir muayeneye tabi tutulacağı Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan tedbir genelgesinde yer almıştır. Hicaz'dan gelenlerin bir dizi muayeneden geçirileceği haberleri bir süre sonra çarpıtılarak tüm hacıların karantinaya alınacağı söylentisi ortaya atılmıştır. Bu söylenti üzerine karantinadan kaçmak için ülkeye kontrolsüz girişler yapılabileceği düşüncesi ile Sağlık Bakanlığı tarafından hacıların karantinada tutulmayacağı bildirilmiş ve ilaveten şu açıklama yapılmıştır: “*Şimdiye kadar Ankara'ya gelen 158 hacıdan dokuz kişi ileri derecede ihtiyarlığa münzani olan yol yorgunluğu, diyabet ve güneş çarpması neticesi hafif ateş yükselmesi gibi sebeplerle hastaneye yatırılmış, gerek İstanbul gerekse Ankara'da tedaviye alınan hiç birisinde grip tesbit edilmemiştir.*” (Milliyet, 23 Temmuz 1957) Bu ifadeden hareket ile Temmuz 1957'de Türkiye'ye gelen hacı kafilesinde Asya gribine rastlanmamıştır.

Ağustos 1957'den itibaren Asya gribinin Türkiye'de yayılma hızı artış göstermiş ve ülkenin farklı bölgelerinden vaka haberleri bildirilmiştir. Ankara'nın bazı kasaba ve köylerinde yaşanan su sıkıntısı, hijyen eksikliğini beraberinde getirerek virüse davetiye hazırlamış, ölümler meydana gelmiştir.

(Cumhuriyet, 8 Ağustos, 13 Ağustos 1957) Ankara'ya ek olarak Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır, Gaziantep, Erzurum, Bursa, Isparta, Kars gibi şehirler vaka haberlerinin ilk etapta geldiği şehirler olmuştur. Erzurum, Doğu Anadolu'da vakaların en fazla görüldüğü il olarak kaydedilmiş, vatandaşın %15'inin hasta olduğu Erzurum'a Ankara'dan dört doktor gönderildiği ve Mareşal Çakmak Hastanesi Başhekiminin de virüse yakalandığı öğrenilmiştir. (Hürriyet, 12 Ağustos 1957)

Vakalar sivil halk içerisinde hızlı bir yayılım gösterirken askeri birliklerde de görülmeye başlamıştır. NATO görevi için buldukları Kore'den dönen 7. Kore Değiştirme Birliği içerisinde bazı askerlerin Asya gribini taşıdığı ve kafileyi taşıyan Amerikan nakliye gemisinin İzmir'e ayak basmadan önce Urla açıklarında karantinaya alınacağı öğrenilmiştir. (Milliyet, 13 Ağustos 1957) Aynı dönemde farklı bölgelerde bulunan askeri birlikler içerisinde salgın artış göstermiştir. Adana'da bulunan NATO Hava Kuvvetleri personeli ve İzmir'deki NATO Hava Kuvvetleri personeline vakalara rastlanmıştır. (Bulletin, WHO, 1959, 494) Asya gribi yalnızca birliklerde değil, askeri okullarda da görülmeye başlamıştır. İstihkam Okulu öğrencilerinden bir kısmı hastalanmış, okulun iki yatakhane revir haline getirilerek öğrenciler burada tedavi ve üç günlük karantina altına alınmışlardır. Bu sırada askeriye içerisindeki salgının seyri üzerine çıkan bazı yalan haberlere yönelik tekzip ve açıklamalar da yapılmıştır. Milli Savunma Bakanlığı Temsil Başkanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre; salgının alınan bütün tedbirlere rağmen önlenemediği, Mevki Hastanesi'nde gripten iki erin hayatını kaybettiği ve bir hastanın da kriz geçirerek kendini hastane balkonundan attığı yönünde çıkan haberlerin gerçeği yansıtmadığı ifade edilmiştir. (Milliyet, 14 Ağustos 1957)

Virüsün ülke çapında kendini tam anlamıyla hissettirdiği Ağustos 1957 itibarıyla Türkiye'de aşı tatbiki yapıldığına yönelik basına haberler yansımıştır. Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü tarafından Singapur'dan virüsün çoğaltılıp zayıflatılması suretiyle hazırlanan aşı getirilerek enstitünün mensuplarına uygulanmaya başlanmıştır. Bu gelişmeye ek olarak Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü'nde aşı imal etmek için çalışmalar başlatılmışsa da yapılan denemelerden olumlu netice alınmadığı öğrenilmiştir. (Milliyet, 15 Ağustos, 21 Ağustos 1957)

Asya gribinin ülkenin bir çok şehrinde görüldüğüne yönelik gelen haberler artarak devam etmiştir. Ankara'daki vaka artışlarından dolayı Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin Makine ve Mimarlık Fakülteleri salgın tehlikesi dolayısıyla 12 gün süre ile kapatılmıştır. Benzer haberler Kayseri ve

Diyarbakır'dan da gelmiş özellikle çocuklar arasında salgına yakalananların fazlalığı aktarılmıştır. (Milliyet, 16 Ağustos 1957) Salgın Anadolu'nun hemen hemen her şehrinde görülmeye devam etmiştir. Isparta'da 1000'den fazla hasta olduğu bildirilirken, (Cumhuriyet, 18 Ağustos 1957) Eskişehir'de işçiler arasında yayılan salgın sebebi ile bazı fabrikalar çalışmayı durdurmuş, Erzurum'da ise 13 bin vaka olduğu bilgisi edinilmiştir. (Milliyet 19 Ağustos, 21 Ağustos 1957) İzmir, Sivas, Siirt gibi illerden de virüs haberleri gelmiş ve özellikle sağlık çalışanları arasında da hastalık yayılmaya başlamıştır. Vakaların artış göstermesi ile birlikte Sağlık Bakanlığı, halkı dikkatli olmaya davet etmiş, kalabalık yerlere ve hasta ziyaretlerine gitmekten kaçınılması gerektiği tavsiyelerinde bulunmuştur. (Cumhuriyet, 23 Ağustos 1957)

Salgının yayılım hızının artış göstermesi ve Anadolu'daki birçok şehire sirayet etmesi ile birlikte İstanbul'da tedirginlik artmıştır. Salgının İstanbul'da olup olmadığı ile ilgili açıklama yapan İstanbul İl Sağlık Müdürü Abdürrahim Bayraktar, Asya gribinin korkulacak bir hastalık olmadığını, bu sebepten dolayı hiçbir tedbir almadıklarını dile getirerek şunları söylemiştir: *“İstanbul'da Asya gribinin görülüp görülmediğini de resmen bilmiyoruz. Zira bağlı bulunduğum Vekalet bana bu hususta bir soru sormadığı için bende hastahanelere durum için soru sordum. Hastahaneler de bildirmediler. Her ateşli hastalığı da Asya gribi diye isimlendirmek doğru değildir. Vatandaşlara tavsiyem, kendilerinde hafif bir kırgınlık ve ateş yükselmesi hissedilen derhal evlerine gidip istirahat etmelidirler”* İl Sağlık Müdürü Bayraktar'ın ifadelerinden anlaşılacağı üzere İstanbul'da salgını önlemek üzere resmi bir çalışma içerisine girilmemiştir. Ancak Ağustos ayı ortaları itibariyle Türkiye'nin her bölgesinde virüs görülmüşken nüfusun en kalabalık olduğu il olan İstanbul'da vakanın olmaması ihtimali de gerçekçi değildir. Zira İstanbul İl Sağlık Müdürü Abdürrahim Bayraktar'ın *“Herhangi bir tedbir için henüz vekaletten emir almadım”* açıklaması bir basın toplantısında, 1957-1960 yılları arasında görevde olan Sağlık Bakanı Lütfü Kırdar'a gazeteciler tarafından aktarılmıştır. Bakanın yanında bulunan Sağlık Bakanlığı Sosyal Yardım Genel Müdürü Dr. Suat Serel gülümseyerek *“Bu itfaiyenin yangına gitmesi için Validen emir beklemesine benzer”* ifadelerini kullanmıştır. Bakan Kırdar, İstanbul İl Sağlık Müdürü Bayraktar'ın açıklamalarının incelenmesi için genel müdürlere talimat vermiştir. (Tercüman, 25 Ağustos 1957., Milliyet, 22 Aralık 1957)

İstanbul'da Asya gribinin görülmediği açıklamaları Milliyet gazetesi yazarlarından Peyami Safa tarafından 25 Ağustos 1957 tarihinde kaleme alınan *“Asya Gribi Etrafında”* başlıklı yazı ile eleştirilmiştir. Yazısında, doktorların hergün en az beş altı Asya gribi teşhisi koyduğunu ifade ederek, (Safa,

25 Ağustos 1957, 2) İstanbul'da virüsün görülmemesinin olası olmadığını ima etmiştir. Peyami Safa "Şu Asya Gribi Hikayesi" başlıklı bir başka yazısında her soğuk algınlığı hastalığına Asya gribi teşhisi konulduğunu ifade ederek bu kez de doktor ve hastaneleri eleştirmiştir. (Safa, 23 Kasım 1957, 2)

Görsel: Karikatür (Milliyet, 26 Ağustos 1957)

Görsel: Karikatür (Milliyet, 23 Kasım 1957)

taya çıkarmıştır. Ağustos'un son haftasında başlatılması planlanan liglerin 11 Eylül tarihine ertelenebileceği haberleri çıkmışsa da 1. Lig Tertip Komitesi'nin yaptığı toplantı sonucu liglerin zamanında başlatılmasına karar verilmiştir. (Hürriyet, 20 Ağustos, 28 Ağustos 1957) Ancak liglerin başlaması sonrası bir çok futbolcu gribe yakalanmış, bazı takımlarda vaka sayılarının yüksek olması sebebi ile lig maçlarına çıkamama ihtimali dahi belirmiş, ligde mücadele eden tüm takımlardan grip haberleri alınmıştır. Bu duruma rağmen mücadeleler aralıksız devam etmiştir.

Ağustos sonu ve Eylül başı itibariyle bir çok şehirden Asya gribi dolayısıyla vefatlar kaydedilmeye başlanmıştır. Zira, Eylül itibari ile vakalar yukarı yönlü seyrini devam ettirmiş, Sağlık Bakanlığı, İl Sağlık Müdürlüklerinden vakaların günü gününe bildirilmesini istemiştir. (Yeni Meram, 4 Eylül 1957) Okulların kapalı olduğu bu aylarda tarımsal nüfusun tarlalara dağılmış olmasından dolayı, grip genellikle büyük şehirlerde salgın halini almıştır. Özellikle

Asya gribinin ülke çapında hızla yayılması bu dönem karikatürlere de yansımıştır. Türk karikatür tarihinde önemli bir isim olan Turhan Selçuk'un kaleminden çıkan karikatürde, salgın Türkiye'nin üzerine yayılmış kötü bir varlık suretinde çizilerek tasvir edilmiş ve okuyucuya aktarılmıştır.

Selçuk Turhan bir başka sayıdaki karikatüründe yine Asya gribini işlemiştir. Şehir Tiyatrosu'nda bulunan sanatçıların gribe yakalanmasını, tiyatro oyuncularını hasta yatağında tasvir ederek betimlemiştir.

1957'nin Ağustos sonlarına doğru Asya gribi Türkiye liglerinin tehir edilme ihtimalini or-

yüksek nüfus yoğunluğuna sahip şehirlerdeki fabrika çalışanları ve askeri birliklerde virüs yoğun bir şekilde görülmüştür. 1957 yılının Ekim ayında açılan okullar, öğrenciler arasında vakaların yoğun bir şekilde görülmesine sebebiyet vermiş ve salgın bu ayda pik seviyesine ulaşmıştır. Okullarda hızlı bir şekilde yayılan hastalık, öğrencilerin %25 - %30'unun derslere devam edememesine sebep olmuştur. (Bulletin, WHO, 1959, 495) Öğrencilerin devamsızlıklarının artması üzerine devamsızlık müddetinin 30 günden 45-60 gün arasına çıkarılması tartışılmıştır. Ülkenin birçok ilinden okullarda öğrencilerin salgına yakalanma haberlerinin gelmesi beraberinde, eğitime ara verildiği haberleri de gelmeye başlamış ve sınıf mevcutlarının yarıdan aşağı düşmesi kapatılma kriteri olmuştur. Okullarda binlerce öğrenci ve öğretmenin salgına yakalanması sonrası, önce vaka çıkan okullar kapatılmış, (Hürriyet, 4 Ekim 1957) hastalığa yakalanan öğrencilere rapor verilerek evlerine gönderilmiş, daha sonrasında ise hastalık sayısı 44 binin üzerinde öğrenciye çıkınca İstanbul'da tüm okullar 5 gün süre ile tatil edilmiştir. (Cumhuriyet, 9 Ekim 1957., Milliyet, 13 Ekim, 15 Ekim 1957) İstanbul'un dışında büyük şehirlerden de okulların kapatılma haberleri gelmiştir.

Ülkede salgının pik yaptığı 1957'nin Ekim ayı, siyasi mücadelenin de zirvede olduğu bir ay olmuştur. Mayıs 1958'de yapılması gereken seçimler, 4 Eylül 1957 günü hükümet tarafından alınan erken seçim kararı ile 27 Ekim 1957'de gerçekleştirilmiştir. (Kaya, 2018, 591) Salgın döneminde seçimlerin erkene alınması, seçim propagandaları için siyasi partilerin de büyük kalabalıklar ile mitingler düzenlemesini beraberinde getirmiştir. Salgının yayılımının önlenmesi için bu sırada okullar kapatılsa da tatili fırsat bilen öğrencilerin bir kısmının bu mitinglere katıldıkları gözlemlenmiştir. Mitingler esnasında siyasiler de virüsten nasibini almış, Osmaniye'de yapılan miting sonrasında Cumhuriyet Halk Partisi'nden yetkililerin bazılarının Asya gribi teşhisi konulmuştur. Seçimlerin gerçekleştirildiği gün Asya gribine karşı sandık başlarında alınması veya vatandaşın uyması gereken herhangi bir önleme rastlanmamıştır. Seçimlerden sonra bu kez Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan'ı İsmet İnönü Asya gribine yakalanmış, bir süre istirahat eden İnönü virüsü atlatmıştır. (Milliyet, 15 Ekim, 17 Ekim, 9 Kasım 1957)

Kasım 1957'nin başlarında vaka sayısında düşüş görülmüş ancak bu ayın son günlerine doğru Asya gribi salgınının ikinci dalga şeklinde başlamak üzere olduğu, mutasyona uğrayan virüsün daha tehlikeli olacağı yönünde haberler "*Asya Gribi İkinci Tura Başladı*" başlıkları ile çıkmıştır. Asya gribinin ikinci dalgasında ilaç bulmada sorunlar yaşanmış, doktorlar ilaç bulunamaması tehlikesine karşı bol bol limon yenilmesi tavsiyelerinde bulunmuştur. (Vatan, 14 Kasım 1957) Virüse karşı etkili ilaçların yurtdışından alınması

dolayısıyla ilaç tedariki konusunda bütçe sorunu başgöstermiştir. Sorunun devam etmesi sonucu Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan teklif ile 1958 yılı bütçesine Asya gribi için alınacak ilaçlara ayrılmak üzere ek miktar tahsis edilmiştir. (TBMM ZC., 26 Şubat 1958)

Salgının ikinci dalgasının hissedilmeye başlandığı dönemde Ankara'daki tıp çevrelerinden yetkili üç profesör grip virüsünün kuvvetlendiğini söyleyerek, ölüm oranının artmasının muhtemel olduğunu dile getirmiştir. Profesör Dr. Behiç Onul, *“Umumiyet itibariyle mikrop insandan insana geçtikçe kuvvet kazanır”* diyerek, salgının çok daha kuvvetli bir durumda görülebileceğini aktarmıştır. Türk profesörlerin açıklamalarından daha korkutucu açıklamayı Fransız tıp otoriteleri yapmıştır. Buna göre salgının 2 ay zarfında gribe yakalanmayanlar için daha tehlikeli bir hal alabileceğini ve Asya gribine şimdi yakalanmanın tam zamanı olduğu ifade edilmiştir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egelı *“Hafif başlamış olan bir grip dalgasının, ikinci salgını yaptığı zaman mikrobu kazandırdığı virülans (virüslülük, zehirlilik) sebebiyle daha şiddetli olduğu eski salgınlarda görülmüştür”* diyerek yeni başlayan sürecin iyi takip edilerek ihtiyatlı olunması gerektiğini vurgulamıştır. (Milliyet, 18 Kasım 19 Kasım 1957) İkinci dalganın başlaması ile birlikte vakalar tekrardan artışa geçmiş ve öğrenciler, öğretmenler ve resmi kurumlardaki memurlar bu durumdan bir hayli fazla etkilenmişlerdir. Okullarda bir ay zarfında toplam 12 bin vaka tesbiti yapılmıştır. (Cumhuriyet, 13 Aralık 1957) Salgına karşı yeni tedbirler alınarak sinema, tiyatro ve kahvehaneler dezenfektana tabi tutulmuştur. Öyleki yeni yıl ile birlikte kış mevsiminin de etkisi ile salgın katlanarak devam etmiştir.

Asya gribi 1958 yılının ilk aylarında etkisini devam ettirmiştir. Köşesinde bu duruma değinin Halit Kıvaç *“1957'den Hatıralar”* başlıklı yazısında Asya gribinin bu yıla büyük etki ettiğini belirtmiştir. Bu yazısından bir gün sonra kaleme aldığı *“Neşeyle ve Griple”* başlıklı yazısında Kıvaç, gazetelerin *“Yeni yıla neşeyle girdik”* başlıklarından hareketle, yeni yıla yalnız neşeyle değil aynı zamanda griple de girildiğini belirterek Asya gribinin 1957 yılının kamuoyunu meşgul eden önemli bir konu olduğunu belirtmiştir. (Kıvaç, 4 Ocak 1957, 3., 5 Ocak 1958, 4.)

Asya gribinin başlangıcından itibaren bir takım iddialar ve komplo teorileri de ortaya atılmıştır. Buna göre ortaya atılan ilk iddia, salgının atom bombası denemelerinin etkisinden dolayı yayıldığı yönünde olmuştur. Atom bombası denemelerinin sonunda radyasyonun artması ve atom tozlarının yağmasından en çok Uzak Doğu'nun etkilendiği ve salgının bu sayede patlak verdiği haberleri yapılmıştır. (Western Mail, 15 Haziran 1957) Bu iddiayı

ortaya atan kişi Hindistan'da Rothamsted Tecrübe Kliniği Biyokimya Şubesi Başkanı Dr. Norman Pirie olmuştur. Dr. Pirie İngiltere'de yayım yapan tıp dergisi Lancet'e yazdığı bir mektupta Asya gribi salgınına Doğu Asya, Sibirya ve Pasifik'teki atom denemelerinin sebep olduğunu açıklamıştır. Türkiye'de bu iddiayı destekleyen bir yazı kaleme alan Dr. S. Recep Doksat, atom bombası denemeleri ile ortaya çıkan radyoaktivitenin canlı organizmalar olan virüsleri mutasyona uğratabileceğini belirtmiştir. Dr. Doksat "... radyoaktivite, mikroplara neden tesir etmesin? Pekala edebilir, hatta mahiyeti meçhul yeni, korkunç hastalıklar ortaya çıkabilir. Böyle birkaç salgın harplerin yapamadığını yapar, yani beşer kültürlerini kırıp geçirebilir. Son zamanlarda bilginlerin uykusunu kaçırın kabuslarının başında bu mesele gelmektedir" ifadelerini kullanmıştır. (Doksat, 13 Ağustos 1957, 2., 15 Ekim 1957, 2.) Asya gribi ile ilgili ortaya atılan bir başka iddia komplo teorisi niteliğinde olmuştur. ABD mahreçli Associated Press haber ajansının aktardığına göre ABD'deki Eski Muharipler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler teşkilatına müracaat ederek Asya gibinin Kızıl Çin veya Sovyetler Birliği tarafından saçılmış olup olmadığının araştırılmasını istemiştir. Cemiyetin eyalet teşkilatı kumandanı William J. Tepsix'in iddiasına göre bu virüsün, biyolojik savaşa hazırlık olmak üzere tecrübe mahiyetinde yayılmış olabileceği yönünde olmuştur. (Milliyet, 17 Ağustos 1957) Ancak içerisinde bulunulan dönemin soğuk savaş yılları olduğu göz önünde bulundurulacak olunursa, ABD kaynaklı ortaya atılan bu teori gerçekliği ispatlanamamış ve konuya komplo teorisi penceresinden bakan bir yaklaşım olmuştur.

Mayıs 1958 tarihinden itibaren Türkiye'deki grip vakalarına konulan Asya gribi teşhisi bir hayli seyrekleşmiş ve salgının etkisi kırılmıştır. Asya gribinin Türkiye'de görülmeye başladığı Temmuz-Ağustos 1957'den etkisinin kaybolduğu Mayıs 1958'e kadar geçen süreçte resmi olarak bildirilen sivil vaka sayısı 378.330 olmuştur. Bu resmi rakama bildirilmeyen ve subklinik vakalar eklenince, hastalığa yakalananların sayısının 1.134.990 civarı olabileceği tahmin edilmiştir. Ülke genelinde Asya gribi her yaşta ve tüm mesleklerde görülmüş, en yüksek oranlar okul çocukları, fabrika çalışanları ve askeri personel içerisinde olmuştur. (Bulletin WHO, 1959, 495) Askeri personel içerisinde yayılan hastalığın bilgisini veren Milli Savunma Bakanı Etem Menderes, TBMM'de yaptığı konuşmada "*Asya gribi de selim olarak seyretmiştir. Musap adedi 31.356 dır. Ölüm vakası on binde beştir. Bu hastalık daha ziyade acemi erler arasında ve silâh altına yeni gelenlerde zuhur etmiştir*" (TBMM ZC., 24 Şubat 1958) ifadelerini kullanarak, ordunun virüsten etkilenme durumunu açıklamıştır.

Tablo 2: Ağustos 1957-Nisan 1958 Arası Türkiye’de Raporlanmış Asya Gribi Vaka Sayıları

Ay	Hafta	Vaka Sayısı
Ağustos 1957	1	80
	2	9.082
	3	12.133
	4	31.780
	Toplam	53.075
Eylül 1957	1	16.139
	2	37.249
	3	34.450
	4	28.927
	Toplam	116.765
Ekim 1957	1	7.781
	2	16.949
	3	50.572
	4	50.666
	Toplam	125.968
Kasım 1957	1	2.057
	2	13.145
	3	10.987
	4	23.480
	Toplam	49.669
Aralık 1957	1	734
	2	3.923
	3	8.070
	4	4.811
	Toplam	17.538
Ocak 1958	1	2.504
	2	1.684
	3	2.218
	4	3.694
	Toplam	10100
Şubat 1958	1	30
	2	921
	3	164
	4	1.004
	Toplam	2.119
Mart 1958	1	964
	2	153
	3	252
	4	107
	Toplam	1.476
Nisan 1958	1	454
	2	26
	3	487
	4	653
	Toplam	1.620

Kaynak: Bulletin, WHO, 1959, 496.

SONUÇ

Şubat 1957'de Uzak Doğu'dan yayılmaya başlayan Asya gribi kısa süre içerisinde diğer kıtalarda salgın halinde ilerlemiştir. Her ülkede farklı bir seyir izleyen salgının, Orta Doğu ve Avrupa'ya sıçramasıyla birlikte Suriye ve İran kaynaklı olduğu varsayılarak Türkiye'ye girişi gecikmemiştir. Virüsün tüm dünyada hızla yayılması sebebi ile Türkiye, havaalanları, limanlar ve sınırlarda bir takım önlemler olsa da kaçınılmaz olana tutulmuş ve Temmuz 1957 itibariyle salgın ülkede görülmeye başlamıştır.

Asya gribinin Türkiye'de görülmeye başlaması ile yayılmasını yavaşlatmak adına Sağlık Bakanlığı bir takım tedbirleri içeren genelge yayınlamıştır. Ancak Türkiye artık salgının ortasında kalmış ve bir çok ilde vakalar görülmeye başlamıştır. Salgının ilk aylarında Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü tarafından Singapur'dan aşı getirilerek uygulanmış ayrıca enstitüde aşı imalatı için çalışmalar başlatılmışsa da olumlu netice alınamamıştır. Bu dönemde salgının ülkenin hemen her şehrine yayılma durumu gerçekleşirken, İstanbul'da vakaların olmadığı şeklindeki açıklamalar kamuoyu tarafından bir ihmal veya vakaların üzerinin örtülmesi şeklinde algılanmıştır. Salgın en çok okul çocukları, işçiler ve askeri personel gibi uzun süre kalabalıklar halinde bulunan kesim arasında yaygın olmuş, sağlık personeli de hastalığa sık yakalanan gruplardan biri olarak kaydedilmiştir. Buna karşın Türkiye'de sinemaların kapatılması, okulların özellikle İstanbul'da 5 gün süre ile tatil edilmesi dışında kalabalık grupların bir araya gelmesini engelleyerek bulaş zincirini kırmaya yönelik etkili bir önlem alınmamıştır. Virüsün Türkiye'de görülmesinin dördüncü ayı olan Ekim 1957'de vaka sayısı zirveye ulaşmış ve vefat haberleri gelmeye başlamıştır. Bu pik döneminde hastanelerdeki doluluk oranı artsa da sağlık sistemi zorlansa da çöküntüye uğramamıştır. Asya gribi ile ilgili dünya kamuoyunda ve Türkiye'de ortaya atılan, salgının atom bombası denemelerinden dolayı yayıldığı iddiaları ve hastalığın Çin veya Sovyetler Birliği tarafından bilinçli saçıldığı gibi komplo teorisi penceresinden bakan yaklaşımlar da olmuştur. Ancak bu yaklaşımlar herhangi bir somut veriye dayanmayan ve ispatlanamamış beyin fırtınalardan ibaret kalmıştır.

Bu dönem Türkiye nüfusunun yaklaşık 25 milyon olduğu göz önünde bulundurulacak olunursa tahmini (tespit olunan ve olunamayan) 1 milyon civarı vaka sayısı ciddi bir rakam olmuştur. Bu rakama rağmen Türkiye 1957-1958 yıllarında tüm dünyayı etkileyen Asya gribini Avrupa ve ABD'den daha hafif atlattığı, bunu ise tam kapanma veya ileri seviyede kısıtlama yapmadan

gerçekleştirmiştir. Ekim 1957'den itibaren hızla düşen vaka sayıları, Nisan 1958'den sonra Türkiye gündeminden çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri ve Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, Cilt 2, İctima 1, 24 Şubat 1958.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 11, Cilt 2, İctima 1, 26 Şubat 1958.

Sürelî Yayınlar

Yazarı Belirtilmemiş Haber Makaleleri

Ankara'da Su Sıkıntısı Yüzünden Grip Vakaları Yaygın Hal Aldı. (1957, 8 Ağustos). *Cumhuriyet*.

Asya Gribi Ankara'da Ölümlere Sebep Oldu. (1957, 13 Ağustos). *Cumhuriyet*.

Asya Gribi Güney Anadolu'da da Görüldü. (1957, 12 Ağustos). *Hürriyet*.

Asya Gribi Irak'ta Okul ve Sinemaların Kapatılmasına Sebep Oldu. (1957, 18 Temmuz). *Cumhuriyet*.

Asya Gribi İskenderun'da. (1957, 18 Temmuz). *Milliyet*.

Asya Gribi Korkunç Şekilde Yayılıyor. (1957, 18 Temmuz). *Havadis*.

Asya Gribi Yayılıyor. (1957, 23 Ağustos). *Cumhuriyet*.

Asya Gribi Yayılıyor. (1957, 26 Ağustos). *Milliyet*.

Asya Gribi Yine Görüldü. (1957, 14 Kasım). *Vatan*.

Asya Gribine Karşı Aşı Tatbiki Başladı. (1957, 15 Ağustos). *Milliyet*.

Asya Gribine Karşı Sıkı Tedbirler Alındı. (1957, 14 Temmuz). *Milliyet*.

Asya Gribine Kızıkların Sebep Olduğu Bildiriliyor. (1957, 17 Ağustos). *Milliyet*.

Asya Gribine Şimdi Yakalanmak Lazım. (1957, 19 Kasım). *Milliyet*.

Asya Gribinin İsmi Türkiye Gribi Oldu. (1957, 20 Ağustos 1957). *Hürriyet*.

Aşı Tecrübesi Netice Vermedi. (1957, 21 Ağustos). *Milliyet*.

Atomic Flu Coming to Europa. (1957, 15 Haziran). *Western Mail*.

Erzurum'da 13 Bin Kişi Gribeye Yakalandı. (1957, 21 Ağustos). *Milliyet*.

Eskişehir'de Grip Salgın Halinde. (1957, 18 Ağustos). *Milliyet*.

Filipin'de Gripten 140 Kişi Öldü. (1957, 27 Mayıs). *Cumhuriyet*.

Grip Salgın Halini Alıyor. (1957, 5 Haziran). *Milliyet*.

Grip Vakaları Yayılıyor. (1957, 4 Eylül). *Yeni Meram*.

Grip Yüzünden İki Lise Birer Hafta Tatil Edildi. (1957, 4 Ekim 1957). *Hürriyet*.

Gülek "Asya Gribi" Teşhisi İle Yatıyor. (1957, 17 Ekim). *Milliyet*.

- Hacılar Karantinaya Tabi Tutulmayacak. (1957, 23 Temmuz). *Milliyet*.
- Isparta'da Asya Gribi. (1957, 18 Ağustos 1957). *Cumhuriyet*.
- İkinci Asya Gribi Salgını Daha Tehlikeli. (1957, 18 Kasım). *Milliyet*.
- İnönü Gripe Yakalandı. (1957, 9 Kasım). *Milliyet*
- İstanbul'da Grip Salgını Başgösterdi. (1957, 25 Ağustos). *Tercüman*
- İzmir'de Grip Salgını Halinde. (1957, 28 Ağustos 1957). *Hürriyet*.
- Japonya'da Grip 180 Bin Kişiyi Yatağa Düşürdü. (1957, 3 Haziran). *Cumhuriyet*.
- Kore Birliğimiz Tecrit Edilecek. (1957, 13 Ağustos). *Milliyet*.
- Mektepler 5 Gün Tatil. (1957, 15 Ekim). *Milliyet*.
- Memleketimizde Grip Salgını Tehlikesi Yok. (1957, 11 Haziran). *Milliyet*.
- Northern Kentucky Area Hit By Flu. (1957, 15 Ekim). *Park City Daily News*
- Okullarda Grip Salgını Devam Ediyor. (1957, 9 Ekim 1957). *Cumhuriyet*.
- Okullarda Bir Ayda 12 Bin Grip Vakası!. (1957, 13 Aralık). *Cumhuriyet*.
- Öldürücü Grip Salgını. (1957, 5 Haziran). *Cumhuriyet*.
- Sıhhat Müdürü Hakkında Tetkikat. (1957, 22 Aralık). *Milliyet*.
- Şehir Tiyatrosu Artistleri Asya Gribine Yakalandı. (1957, 23 Kasım). *Milliyet*.
- Şehirlerimizde Grip Vakaları Görüldü. (1957, 14 Ağustos). *Milliyet*.
- Şehrimiz Okullarında 45 Bin Talebe Gripe Yakalandı. (1957, 13 Ekim 1957). *Milliyet*.
- Uzakdoğu'daki Grip Salgını. (1957, 8 Haziran). *Cumhuriyet*.
- Vaccine Tests for New Flu Virus. (1957, 14 Haziran). *Belfast Telegraph*.

Yazarı Belirtilmiş Haber Makaleleri

- DOKSAT, S.R. (1957). Asya Gribi, *Milliyet*, 29 Ağustos 1957.
- DOKSAT, S.R. (1957). Grip Nedir? Nasıl Korunulur?, *Milliyet*, 6 Haziran 1957.
- DOKSAT, S.R. (1957). Grip Salgınına Sebep Atom İnfilakları mı?, *Milliyet*, 13 Ağustos 1957.
- DOKSAT, S.R. (1957). Grip ve C Vitamini, *Milliyet*, 15 Ekim 1957.
- KIVANÇ, H. (1958). 1957'den Hatıralar, *Milliyet*, 4 Ocak, 1958.
- KIVANÇ, H. (1958). Neşeyle ve Gripe, *Milliyet*, 5 Ocak 1958.
- MULLALLY, U. (2020). An "Asian Flu" Pandemic Closed 17 Dublin Schools in 1957, *The Irish Times*, 5 Nisan 2020. Erişim adresi <https://www.irishtimes.com/culture/heritage/an-asian-flu-pandemic-closed-17-dublin-schools-in-1957-1.4211894>
- SAFA, P. (1957). Asya Gribi Etrafında, *Milliyet*, 25 Ağustos 1957.
- SAFA, P. (1957). Şu Asya Gribi Hikayesi, *Milliyet*, 23 Kasım 1957.

Kitap ve Makaleler

- HENDERSON, D.A. (2013). *The 1957 Pandemic: Not the Flu We Knew*, New York: New York Public Radio Archives & Preservation Digital Archives.
- KAYA, Y. (2018). 1957 Genel Seçimlerinin Türk Siyasi Yaşamına Yansımaları, *Tarihin Peşinde Dergisi*, 20, 585-600.
- TÜRK, A., AK BİNGÜL, B., AK, R. (2020). Tarihsel Süreçte Yaşanan Pandemilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri, *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 19 (COVID-19 Special Issue), 621-632.
- YONEYAMA, T., KRİSHNAMOOTHY, M.S. (2010). Influence of the Cold War upon Influenza Pandemic of 1957-1958, *Physics and Society*, 1-8.

Sözlük ve Ansiklopediler

- Türk Tarih Kurumu. (1988). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, Cilt (2), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- LAST, J.M. (2001). *A Dictionary of Epidemiology*, New York: Oxford University Press.
- ROGERS, K. (2020). 1957 Flu Pandemic, *Encyclopædia Britannica*.

Kurumsal Devlet Raporları ve Planlar

- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2019). *Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı*. Erişim adresi https://grip.gov.tr/depo/saglik-calisanlari/ulusal_pandemi_plani.pdf

Tez Çalışmaları

- TEMEL, M.K. (2012). *1918 Grip Pandemisi*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- ZELDOVICH, L. (2020). *How America Brought the 1957 Influenza Pandemic to a Halt*, JSTOR Daily. Erişim adresi <https://daily.jstor.org/how-america-brought-the-1957-influenza-pandemic-to-a-halt/>